BERNARDINI TELESII CONSENTINI,

DE SAPORIBVS Opuſculum.

CVM PRIVILEGIO.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

VENETIIS M. D. XC.

Apud Felicem Valgriſium.

ANTONIVS PERSIVS EMINENTISSIMO PHILOSOPHO

Federico Pendaſio. S. P. D.

SI quantum Ariſtoteli philoſophorum fi ij, tantum tibi, Federice Pendaſi philoſophorum memoriæ noſtræ facile princeps, ipſum debere Ariſtotelem dixerim, næ ego vera prædicatrim. Illuſtraſti etenim publicus tot annos in celeberrimis Italiæ Gymnaſijs interpres Ariſtotelicam vſque adeò philoſophiam, vt non tibi minus, quam Ariſtotelicorum librorum, qui ſitu obſiti parum ab interitu aberant, erutori, ac vindicatori illi gratiæ debeatur. Quos ſi nobis inimicum fatum ad exitium vſq; inuidiſſet, poteras tu nouus illucere mortalibus Ariſtoteles, Iacturamq; tantam vndequaq; compenſare. Itaq; ſubinuideo Aſcanio fratri, quod ipſi te Bononiæ degente, Bononiæ degenti frui licet, ac de te non publicos ſolùm, ſed, quæ tua in omnes, priuatimq; in ipſum eſt benignitas, domeſticos haurire ſermones. Ferebam ego antea tui deſiderium paullo lenius, dum viueret alterum Italiæ lumen Iacobus Zabarella philoſophiæ ſcientia vt ti-

bi vni ſecundus (quem ſcilicet ille ſibi non ſolùm præferebat, ſed auctorem etiam recte philoſophandi fuiſſe olim prædicabat) ſic cæteris omnibus meo, ac multorum iudicio anteponendus. Eo nunc quo familiariſſime vtebar, extincto, niſi tua me aliquando vſurum conſuetudine ſperarem, vitam mihi profectò acerbam putarem. Interim autem quia te libenter, & ſtudioſe legere ea ſcripta, in quibus ingenij, & eruditionis lumina haud vulgaria conſpiciantur probè noui, cuiuſmodi ſunt Teleſij philoſophica monumenta, idcirco ut ex vngue Leonem agnoſceres: adhæc ut ſententiarum nouitate animum tuum conſuetis feſſum contemplationibus recreares, hunc eius de ſaporibus libellum tanquam δεῖγμα ad reliquam ipſius philoſophiam cognoſcendam, & vt ſapiat, iudicandam ad te mittere, adeòq; tuo inſcriptum nomini publicare decreui. Accipies igitur hilari fronte hanc meæ in te beneuolentiæ, atque obſeruantiæ ſignificationem, ut meum in te ſtudium nunquam in poſterum obliuiſcaris. Vale. Patauij.

BERNARDINI TELESII CONSENTINI

DE SAPORIBVS OPVSCVLVM.

Quæ in lingua ſentiuntur, & quid ſit ſapor. Cap. I.

AT verò quoniam (ut de rerum naturæ expoſitum eſt commentarijs) cum corpus vniuerſum, tum ipſe aſsiduè imminuitur ſpiritus; itaque, ut uterque reficiatur, nutriaturq́ue res aſsiduè aſſumendæ ſunt, quæ in utrunque à languido animalium calore inuerti poſsint. Huiuſmodi porrò ciborum naturam eſſe cum oporteat, & uno excepto igne, reliquorum noſtrorum entium omnium uires, vel quæ robuſtiſsimæ ſunt, & quæ molliſsimis animalium uiſceribus inditæ, penitus ea corrumpãt, perdantque, quòd ab amplioribus ambientis uiribus reiectę, retuſæque ſunt ſpiritui durioribus in rebus contento, & à cutè omnino contecto innoteſcere non poſſunt, nam nec cutem ſubire: itaque externis in corporis partibus propriarum rerum uiribus, nulla prorſus at earum modò, quæ ab ambiente ijs inditæ ſunt, ſentitur actio. Vtique ne res aſſumerentur, quæ animalium uires exuperent, organo aſſumendę fuere bene molli, beneq́ue laxo, quod ſcilicet non externæ tantum, robuſtæq́ue rerum uires, ſed propriæ itidem, vel quod dictũ eſt, ab illis imminutæ permeent peruadantq́ue, lingua nimirum. ei igitur inexiſtens ſpiritus non vigentes modò, uiuaſq́ue rerum uires, ſed languentes eas penè, & demortuas, & ueluti ſtertentes, non ſcilicet externum modò calorem, externumq́; frigus ab ambiente rebus inditum, ſed internam itidem naturam, vel, quod dictum eſt, ab externa reiectam, exuperatamq́ue, & utriusq́ue actiones ſimul percipit ſpiritus. Exter-

nus

nus calor, externumque frigus nullum ſpiritui ſaporis ſenſum facit, quod ab utroq; quidē ipſius & natura, & diſpoſitio immutatur, caleſit nimirū, vel frigeſit, & vel in amplius agīt, uel in anguſtius; At non ex æquo immutationes utraſq; percipit ſpiritus, ſed illas longè promptius, longeque clarius. quin ubi paulo uehementius ipſius natura immutatur, diſpoſitionis immutationes nihil ſentit, & ibi omnino tantum manifeſtæ hæ fiunt, vbi ſummopere illæ languent: id uerò tibi portioneſque declarant, quæ quibus vis donatæ uiribus, quantū uis ſcilicet ſapidæ ſint, ſi feruentes, gelidæue aſſumantur, magno quidem calore, frigoreue, at nullo ſpiritum afficiunt ſapore; magnum videlicet ſui ipſius naturæ, at nullum diſpoſitionis immutationis ſpiritui ſenſum inferunt: itaque vel ſi alienæ, quæ perpetuò cibis inſunt naturæ, ſpiritus diſpoſitionem, & ipſæ immutēt, proptereaque ſapidas, & ipſas eſſe oporteat; nullum tamen ſaporis ſenſum faciunt; quod in robuſtiore omnino propriæ naturę immutatione, diſpoſitionis immutatio penitus latet: manifeſtiſsima autem fit in proprijs ciborum, potionumque actionibus quibuſuis, quod propriæ ipſorum vires à longe amplioribus ambiētis uiribus reiectæ, retuſæque adeo languent, ut (quod externæ naturæ nunquā pati videntur) tactum omnem penitus lateant, nihil linguā, nec inexiſtentem itidem ſpiritum propria afficiunt natura; quin illorum multa nihil fortè linguæ ipſius, & inexiſtentis modò ſpiritus diſpoſitionem immutant; itaque non adeo vehementer propria natura immutata, vt ipſius modò immutationi intentus ſit ſpiritus, diſpoſitionis immutationem perbellè percipit, & uel cutem ipſam, carneſque quas ea contegit res omnino, quę multo quàm lingua eſt, duriores ſunt, dēſioresque, nihil à rerum, quæ apponuntur uiribus caléfactaſque frigefactaſque molliri ab ijs, liquefieri, & in amplius expandi, vel durari, conſtringique, & in anguſtius cogi, medicamenta multa nos docent. Saporum porrò ſenſum huiuſmodi immutationis ſenſum eſſe; itaque ſaporum ſenſum propriè ciborum naturæ actionum, vel ſpiritus paſsionum, & ipſius omnino dilatationum conſtrictionumque ſenſum eſſe, manifeſtè immutationes declarant, quas à proprijs ciborum uiribus in lingua fieri ſentimus. manifeſtè enim ſi nō à cibis quibuſuis, ab ijs certè, qui paulò robuſtioribus donati ſunt uiribus, in qualibus ipſorum actiones, & agendi modus inſpiciē-

dus

dus omnino eſt, linguam, inexiſtentemq́ue ſpiritum dilatari, ſundique uel compingi, coſtringique, & vel veluti læuigari, vel exaſperari, mordicarique, atque erodi, linguæ omnino, ſpiritusq́ue diſpoſitionem immutari, calefieri uerò, frigefieriq; à nullis hoc quidē, à per paucis illud, & ab ijs modò, quibus cuiuſmodi aromatū multi, & ab alijs, cepisq; in eſſe apparent, immoderatus ineſt calor; & vel ſi noſtrorum entium nullum prorſus à frigore, ſed eorum, quoduis à calore conſtitutum, & cuiuſuis natura calor eſt, ciborum tamen nonnulli actiones in nos, quæ frigoris ſunt, ædunt, linguam ſcilicet conſtringunt, conſtipantq́ue, & nequaquam inexiſtentem humiditatem euaporantes, ſed quod frigus agit, in anguſtius eam cogentes, & veluti ligantes, quod diuerſis, & minoribus quidem, quàm lingua donati ſunt uiribus, & copioſioribus, & quæ ſtrenuè eam ſubeant, eiusq́ue oppugnēt naturam. nam calores robore, & copia amplius differentes mutuò ſibi ipſis moleſtos eſſe; nihiloque minus ſecum ipſis, ac cum frigore dicertare, mutuoque ſeſe deturbare, interimereque ſatis eſt, ut exiſtimo ſuo loco declaratum, & ipſe paſsim manifeſtat ſenſus. Proprio porrò linguæ calori, ciborum caloris, actio moleſta, grauisq́ue cum ſit, utique (quod natura agēs, vtraq́ue contraria, & à qua obledi ſe ſentiat propriam ſedem ſubeunte, ipſamq́ue oppugnante paſsim agere viderur) ſe ipſam, materiāq; cui inſidet colligere, contrahereque, itaque & calidis à cibis quod à frigidis fiat, linguam conſtringi exiſtimare licet. Et propterea omnino quæ minus quàm nos calida ſunt, contingentes, ſubeuntesq́ue modò eodem ab ijs, quo frigidis à rebus, & ipſo omnino à frigore affici, frigefieri, nimirū, contrahiq;, & tremore etiam corripi, quod noſter color diuerſis à uiribus moleſtia affectus ſeſe, & veluti trepidās interdum, propriamq; ſecum cōtrahit molem. Nec verò alia de cauſa, quo ſummo in febrium occaſionibus externæ partes frigore afficiuntur, & quo ſummo corripiuntur tremore, eas affici, corripiq́ue intelligere licet; niſi quod uenis, arterijsq́ue, & neruis inexiſtens ſpiritus, isq́ue inſuper quem multum aſsidue utroque è ſanguine elabi, & à quo carnes ſummopere foueri, calefieriq́ue exiſtimandum eſt, humoris ex illis exudantis uires longè à proprijs diuerſas perhorreſcens, declinansq́ue illius quidem, ſanguinisq́ue ſuppoſitis uenis inexiſtentis portio quæpiam. Hic uerò uniuerſus in internas

partes

partes receſsit, & qui illis reliquus factus eſt, illarum morſum vitans, ſeſe contrahit, & huc, illuc trepidans delatus circumpoſitas partes varijs exagitat motibus: itaque tremore, & frigore ipſe corripitur. Quoniam enim manifeſtè calor, qui carnibus in eſſe apparet, non ipſarum eſt proprius, ſed à ſanguine, ſpirituque ex eo elapſo ipſis inditur, vtique illo penitus, aut magna ex parte deſtitutæ frigidæ fiant, oportet; noſtrorum entium more, quorum quoduis, ut dictum eſt, nullo exrerno à calore detentum, frigidum nobis contingitur, itaque & ſpiritus proximis rebus, inexiſtens frigore, & ipſe afficiatur, oportet. Præterea, & quod (ut dictum eſt) exundantis humoris morſum auerſatus ſeſe conrrahit ſpiritus. itaque ſi non, & ipſius natnra, & diſpoſitio certè ab humore, veluti à frigore immutatur; utique ſi non penitus idem, at ſimilis certè ab vtroque ſenſus illi fiat, oportet, & moleſtiam omnino, qua ſumma in febrium acceſsionibus à frigore affici ſpiritus videtur, non frigoris ullius eam omnem actionem eſſe, non inde modo patet, quod nullis calidis rebus ſuperpoſitis ea ceſſat vnquam, ſed amplius fortè, quod externis partibus à longe vehementiore correptis frigore, non æque ab eo affligimur; & quoniam quod illas in acceſsionibus occupat frigus, non adeo vehemens contingentibus atque ægris apparet, & ſentitur, frigus itidem, rigorque quo calida aqua reſperſi, & è calidioribus in minus calida loca delati corripimur illorum neutrum frigoris ullius, ſed vtrumque ſpiritus opus eſſe diuerſi caloris uires uitantis, & propterea corpus concutientis; At hæc ſuo amplius, ſi licuetit loco, modò enim, qui ſapor, cuius caloris actio ſit, inquirendum, & propoſitum omninò opus abſoluendum.

Acerbum, auſterumq́ & acidum ſaporem caloris actionem eſſe languidioris, quidem quàm noſter eſt, at copioſioris, & acerborum calorem, magis quàm auſterorum, & acidorum eſt, à noſtro diuerſum eſſe. Cap. II.

QVONIAM igitur propterea lingua conſtringi uiſa eſt, quod propius ipſius diuerſi caloris ſentiens actiones, propriamque ſecum contrahit ſedem, utique quibus à ſaporibus maximè conſtringi apparet, caloris ij actiones ſint oportet, qui à noſtro maximè, & non adeo robore, at copia differat. quoniam enim non ualde vehemens noſter cum ſit calor, & cibos, ſi non eodem omnes, at non valde certè diuerſo, & breui, nec magno omnino labore exuperet omnes, & minore tenuiores, & quibus robuſtus, at exilis, quam craſsiores, & quibus languidior, at copioſios ineſt calor; ſiquidem in ore ijs contritis, & in ventriculo emollitis quid, & quid laxioribus factis ipſorum itidem uires laxantur, exoluunturque, & languidiores fiunt, vti que ſi non ijſdem omnes uiribus, at ijs certè donatos eſſe exiſtimandum eſt, quę benè quidem à ſe ipſis, & à noſtris itidem copia, & robore certè parum differant: & calores omnino non adeo qui robore, at qui copia inter ſe differunt, ſecum ipſis decertare, & ſeſe mutuò imminuere, interimereque apparet. animalium certè ſpiritui igneus calor, & ab eo affectus aer nihil grauis, nihilque eſt moleſtus: at qui craſsioribus exhalat è rebus, quin qui ipſis à flammis, & non benè dum tenuibus factis, effunditur copioſius omnino, qui & aer ab eo affectus, moleſtiſsimus eſt, & lethalis interdum, quod igitur dictum eſt ſaporem, à quo maximè lingua conſtringi uidetur, & qui ſpiritui moleſtiſsimus ſit, caloris, qui parum robore, at copia ſummopere à noſtro diſsideat, qui omnino noſtro languidior, at multo copioſior ſit, actionem eſſe exiſtimandum eſt. tum eam aſsiduè caloris minus languidi, minusque copioſi, à quo minus lingua conſtringatur, & minore ſpiritus afficiatur moleſtia; vtique ſapor acerbus, acerbus enim, qui valentiſsimè linguam conſtringit, maximeque ſpiritui moleſtus eſt; dicitur, caloris actio ſit, oportet, qui noſtro languidior

quidem,at multò certè copioſior, maxime omnino à noſtro diuerſus eſt. Auſterus uerò,qui cotoneis in eſſe apparet,minus forte languidi,minus certè copioſi; & acidus minus etiã quàm uterque, nam ab acidis minuſquam ab auſteris, & ab ijs minus quàm ab acerbis lingua conſtringitur, & quod dictum eſt caloris quorum acerbus, auſterusque,& acidus,ſunt actiones,non adeo obuirium,atque ob copiæ diuerſitatem à noſtro,& ſeipſis differre, & ordine, qui dictus eſt,ſeſe conſequi inde intelligere licet,quòd acerba, vbi humidiora fiunt, vbi ſcilicet, quia ipſorum moles magis explicatur, calor exilior fit,auſtera fiunt;& Galeni ſenſusque amplius teſtimonio, enaſcentes arborum fructus acerbi,craſsique,tum aſsiduè humidiores fiunt, aſsidueque acerbitatem magis deponunt; & auſteri eorum nonnulli tum acidi, poſtremo & dulces fiunt; & omnibus certè eò aſsiduè minus lingua conſtringitur,quò calidiores fiunt, molliores que, quo ſcilicet ipſorum calor minus à noſtro, & robore, & copia differat. quin Galeni itidem teſtimonio non lingua modò, ſed reliquæ corporis partes ab acerbis, auſteriſque & acidis conſtringuntur, conſtipanturque, & ab acerbis exaſperantur, etiam, quia ſcilicet, quod diuerſa diſpoſitione donatæ, & ueluti è mollitie, duritieque compoſitæ ſunt,vbi (quod ab acerbis fit) vehementius conſtringuntur; itaque mollities magis comprimitur, alia ipſa in ſuperficie, in alia uero durities fiat oportet. Propterea itidem acerba ægrius conquoquuntur, quòd ipſorum calor magis à noſtro diſsidet,& non adeo, vt exiſtimare licet robore,at copia; debilior enim cum ſit vtique niſi copia exuperet,minus renitatur. Acida porrò, quæ neque auſtera,neque ipſa etiam faciunt acerba, quas contingunt partes ignis iſtar mordicant, eroduntque, & urunt, quod mordicatio, eroſioque, atque uſtio non rei alterius, ſed vnius ſunt diuulſionis, ſepatationisque ſenſus. Eæ porrò vehementius quidem externo à calore, à quo ſcilicet inexiſtens humiditas educitur omnis, & ab interno itidem fiant, oportet,ubi ſeſe is, molemque cui inſidet contrahit, ſi præſertim paulò contrahat vehementius,& non una, eademque illæ diſpoſitione donatæ, ſed & ipſę veluti e mollitie, duritieque compoſitæ ſunt,non uno omnino, eodemque temporis momento uniuerſæ,ſed alia ipſorum portio promptius, ægrius alia contrahatur, & unus acidorum calor ita contrahit, quod unus ipſe

4.de ſimpl. medica.facult.

illas ſubit; nam acerborum, auſterorumque calor languidior omnino eſt, quam vt cutem ſubire queat. Itaque internarum partium calor nihil ab aliorum uiribus offenſus, nihil ſeſe contrahit, at e quibuſuis detracta eſt ab acerbis ea, auſteriſque, vehementius illa omnia patiuntur; & propterea itidẽ uinis ab acidis, quibus ea immiſcentur fermentari, expandi nimirum amplificarique apparent, quoniam ſi horum itidem calori acerborũ, auſterorũq; calor grauior eſt; at quod nihil is illũ attingit, nihil ſeſe ille cõtrahit, colligitque, itaq; nec robuſtior fit; at robuſtior aridorũ calor ſtrenuè illorum molem ſubit, ſtrenueque in exiſtentem calorem oppugnat; itaque illius hic uires exoſus reformidansque ſeſe, propriamque contrahit ſedem, & propterea robuſtior factus, haud ita multò poſt iuxta proprium agens ingenium expandit eam, amplificatque. Quod igitur dictum eſt caloris languidioris quidem quàm noſter eſt, at qui maximè copia exuperet, acerbus, auſterus verò qui & robore, & copia minus, & acidus, qui minus adhuc utriſque differat actio uideri poteſt.

Aqueum ſaporem caloris noſtro perſimilis, dulcem, ſalſum, amarum, acremq́, noſtro robuſtioris, copioſioriſque vel alterummodò, & quo expoſiti ſunt ordine ſingulos aſsiduè robuſtioris, copioſioriſue actiones eſſe. Cap. III.

AQVEVS porrò, qui inſipidus cuiuſmodi eſt, dicitur manifeſtè caloris actio, eſt noſtro perſimilis, cognatique: propterea enim nullum, aut longè languidiſsimum ſui ſenſum facit, quod neque ipſe linguæ ſpirituſue immutat diſpoſitionem, nec linguæ calor eius uitans actionem ſeſe contrahit quicquam: quid enim uires uitet, quæ nihil ipſum turbant, exagitantuè; & talis omnino Galeno uiſus eſt: itaque dilatantium, conſtringentiumque calidorum ſcilicet, frigidorumque medium ponit, dulcis uerò, pinguiſue paulò, quàm noſter eſt robuſtioris, copioſioriſque, manifeſtè enim linguam diffundit, laxatque, & perſimilis omnino, cognatique dulcis præſertim. Itaque nihil ipſorum

1. de ſimplic. medica. facult.
2. de alimẽ. facult.

auerſatus actionem, nihil ſeſe noſter contrahit calor, & ſumma uterq;, dulcis præſertim ſpiritum afficit uoluptate, quod blandè uterque, dulcis præſertim linguam, inexiſtentemq; ac ſpiritum diffundens blando ipſum commouet motu; nam pinguis eiuſdem fortè, & copioſioris caloris, quòd eſt actio, ubi plus iuſto excreſcit, moleſtus ſpiritui fit; minimè verò & ſalſus; nam ſi robuſtioris, & (vt extimare licet) copioſioris caloris actio eſt, haudquaquã, quod pingius facit, linguam, inexiſtentemque ſpiritum immoderatè diffundit, in amplumque agit; quin benè ſpiritui gratus moderatè enim linguæ immiſtam humiditatem euaporans, & moderatè linguam, inexiſtentemque ſpiritum conſtringens, moderato inexiſtentem ſpiritum commouet motu, forte & ipſæ linguæ calor ſalſorum percipiens actionem, quod ipſius uires ea exuperat, ſeſe cõtrahit quid. At amarus longè moleſtiſsimus, quod robuſtioris, & multò copioſioris caloris omnino actio eſt, qui maxime à noſtro diſsideat, & qui è lingua immixtam humiditatem edùcat omnem, itaq; & illam, & inexiſtẽtem ſpiritum cõſtringat, in anguſtiasq; cogat. quin & ipſe linguę calor, itaq; & linguã ipſa, & ipſe etiã ſpiritus amarorũ motũ perhorreſcẽs, ſpõtè ſeſe, ſtrenueq; cõtrahit. Acer poſtremo manifeſtè caloris ſummi, & ignei omnino eſt actio, ſiquidẽ ignis rita acria mordicant, uruntque, at non copioſi; nam ſi craſsis in eſſe apparet rebus, non vniuerſæ ipſorum ineſt moli, ſed tenuioribus modò ipſorum partibus. itaque exiliter is linguam conſtringit, & modicum quid à ſpiritus natura diſſidens, nihil ei ipſius actio moleſta, quin iucunda eſt, grataque. foueri enim, & veluti excitari ſe ab ea ſentit. At agè vel ſi ſaporum, qui ex poſiti ſunt ſingulos caloris, cui attributi ſunt, actiones eſſe; & quo locati ſunt ordine ſeſe conſequi, & à ſe ipſis, & noſtro à calore, non adeo robore, ac copia diuerſos eſſe in ijs, quæ dicta ſunt ſatis conſpectũ uideri queat. in ſingulorum actionibus, paſsionibusq;, & mutua aliorum in alios immutatione amplius intueri ne grauemur; digna enim res, quę ſæpius, & magna inſpiciatur diligentia.

Caloris quorum qui expoſiti ſunt ſapores, actiones ſunt vt dictum eſt, à ſeipſis, & à noſtro differre, & ſeſe conſequi. Cap. IIII.

INSIPIDORVM calorem nihil, aut in ſenſile quid à noſtro differre, & acidis modicũ quid calidiora eſſe inſipida; & ijs dulcia, pinguiaq; & ho rũ uires nihil fortè à ſe ipſis robore, at copia tãtum diuerſas eſſe, & acria ſummo quidem, & non uniuerſa, ſed tenuiſſimas modò ipſorum partes, & exili has donatas eſſe calore ſingulorum actiones, paſſionesq́ue, & mutua aliorum in alia declarat immutatio. Quoniam enim inſipida ea ſunt, quæ nullũ ſui ſenſum ſpiritui faciunt; utique ipſorum calor noſtro perſimilis, cognatusq́ue ſit, oportet; nam ſi diuerſis donatus ſit uiribus, utique linguæ ab ijs, inexiſtentisq; ſpiritus natura, diſpoſitioq; immutetur quid; itaq; ſpiritus non quopiam modo ſenſu, ſed iucundo eo, triſtiue afficiatur. Dulcia verò non linguam modò, ſed reliquas itidem corporis partes multa illa duriores emolliunt, funduntq́ue, itaque & læuigant: quoniam enim nulla ſui parte attollitur fluor vllus, ſed cuiuſuis ſuperficies ſummæ æquabilis, quin vna prorſus, eademq; eſt uniuerſa; & propterea omnino, quod quę non ſumma donata ſunt tenuitate, ſi in quem delabuntur, adſit locus, promptiſſime delabuntur omnia, utique vel quæ benè inæquabilem, & veluti tumoribus diſtinctam ſortita ſunt ſuperficiem, ſi in fluores ſoluantur vniuerſa, itaque & tumores fluidi facti, per ſuppoſitam diffundi queant ſuperficiem, ęquabilia, leuiaq́ue omnino fiant. Pinguia itidem eadem omnia, & quod ut dictum eſt, copioſioribus agunt uiribus, immoderatius agũt omnia, & vbi ampliores illæ fiunt, moleſtiſsimæ ſpiritui fiũt; Itaque nimis pinguia, quæ ſunt, reſpuit ea, euomitq́ue, & vẽtriculum adeo relaxant, nihil ut is vlterius appetat. nam appetentiam nõ paſsionis alterius, ſed conſtrictionis eſſe ſenſum, ſatis alibi declararatum eſt. In flammas prætèrea, & bene eas diuturnas, permanentesq́ue pinguia cum agantur, quin non quidem robuſtiſsimo, at benè omnino copioſo calore donata ſint ambigi non poteſt: nam ſi robuſtus is ſit, exiliſque, utique non cuiuſmodi ſunt viſcoſa, opacaque ſed benè fluida,

Inſipida.

Dulcia.

Pinguia.

& tranſpicua etiam ſint, & inexiſtente calore ſtatim in igneū acto, bellici pulueris ritu nullo temporis momento uniuerſa ſimul in flammas agātur. Propterea enim quantus uis ille ſit, quid uis ab igne contactus ſtatim accēditur uniuerſus, quod ſummus vniuerſo ineſt calor, & qui quid uis auctus ſtatim igneus fiat. Salſa porrò, amaraque nihil ſorte inexiſtentis iti dem naturæ robore, ſed vna modo eius copia dulcibus, pinguibusque calidiora eſſe, inde quidem patet, quod quæ hæc moliri non poterant, ſtrenuè utraque illa, & amara pręſertim agunt, craſsiora nimirum, quæ ſunt manifeſtos in fluores, & fluores ſummam in tenuitatem, & quę ſtatim elabatur, agunt. Itaque linguam, ventriculumque, non ut illa fundunt, relaxantque & læuigant, ſed conſtringunt, exaſperantq; & diuellunt, inſuper diſcerpuntque; & triſtiore quàm acida cum ſenſu: neque enim horum more tenuitatem ueluti ligant, conſtipātque, ſed uerè eam educunt; & uehementet id, confertimque, & ſordes valentisſimè abſtergunt, & proprerea omnino quod colliquant eas, & veluti in fluorem agunt, & benè eum liquidum, fluxilemq; qui omnino carnibus inhærere minimè queat, ſed uel colliquātibus immiſtus rebus ex illis elabatur, exprimaturque omnis. multò porrò, quam pinguia ſunt, calidiora ſalſa, amaraque cum ſint, non adeo tamen, & illa promptè in flammas, & continuas eas, permanentesque aguntur. quod quę accendenda, huiuſmodiq; in flammas agenda ſunt non benè modo calida, ſed media quadā donata diſpoſitione, & benè inſup ſimilaria, talia omnino, qualia pinguia ſunt, eſſe oportet; nam quæ paulò craſsiora ſunt, quodque in ijs accenduntur flammæ, quique ijs inexiſtit calor, prius quam ſuppoſitam molem in flammas agat, ea nimirum donet tenuitate, cui penitus ſeſe indere queat, & quæ nihil eius abdat ſpeciem, tenuisſimas illas facit, ſurſumque euehit, permanentes in ijs flammæ fieri nō poſſunt. propterea enim uel ſi nullo propemodū temporis momēto flamma ulla ſeruatur, ſed tantillulum morata, & tenuiſsima interea, atque adeo inuiſilis facta ſurſum effertur, tamdiu tamen ſeruari apparet, quandiu res, in qua accenſa eſt, durat, quod dum inexiſtens calor ita illam explicat, ſuppoſitam itidem materiam eo calore, eaque donat tenuitate, quibus donata lucida fiat. minus etiam continuæ, permanentesque flammæ in ijs accendi poſſunt, quę uel benè tenuia ſunt vniuerſa, uel in ſummam agi tenuitatem nihil

Salſa.

Amara.

hil repugnant, cuiuſmodi fumus, liquoresq; nonnulli, & bellicus, (ut dictum eſt) puluis exiſtit: huiuſmodi enim quæ ſunt quiduis quidem ab igne contacta; at vniuerſa ſimul, & in flãmas aguntur, quæ ſtatim tenuiſsimæ, inuiſileſque fiant, & ſurſum efferantur. certa igitur diſpoſitione ad flammarum generationem, conſeruationemque opus cum ſit, utique quę diuerſam illam ſortita ſunt continuas, permanentesque in flammas accendi, inepta & ipſa ſunt. Acria poſtremo (vt unde digreſsi ſumus redeamus) non modò quæ ſalſa, amaraque & multo omnia agunt robuſtius, ſed ignis ritu, linguam, carneſque colliquant, exuruntq; & quæ ex ijs exprimitur tenuitas à flammis contacta nullo temporis momento flamma fit. Acria.
Acido porrò aqueum, & aqueo dulcem, & dulci pinguẽ contiguum eſſe, & non quidem acidum, at reliquos nihil fortè, uel modicum quid virium robore, ſed earum copia tantum à ſe ipſis differre, uel uno in lacte ſentire licet, quod nimirum ſi non aqueo, at ſapore certè donatum eſt, qui aqueũ interdulcemque medius poni queat, modica inexiſtentis caloris portione elapſa acidum fit, & non concoctum modo, ſed coagulatum tantum, nullis nimirum nouis uiribus aſsumptis, ſed præinexiſtentibus magis in ſeipſis collectis dulcius quid fit; & ſi rurſus ſoluatur, aqueum rurſus aſſumit ſaporem. liquidiſsimæ prętereà eius partes aqueo ſub dulci, quæ magis in ſeipſas coactæ ſunt, dulci omnino, quæ uiſcoſæ iam factæ ſunt; & pingui, eædem in caſeum, & amplius in butirum ſpiſſatæ, tenuioribus nimirum ſui partibus excretis, & craſsioribus magis in ſe ipſas ſpiſſatis: neque enim à modica ea agitatione, contritioneque qua in butirum coguntur, adeo proprium ipſarum calorem augeri, ut è ſubdulcibus (huiuſmodi enim ſunt) pingues fiant; minus etiam lac ex ijſdem uniuerſum rebus, & ab eodem confectũ calore naturæ robore, ſed eiuſmodo copia à ſe ipſo differre exiſtimare licet. Ficus certè, & qui è uenis exudat, & in carnes, pinguedinemque concreſſit fluor, nihil proprij caloris robore aucto, quin imminuto fortè; proptera enim concreſcit hic, & areſcunt illæ, quod ex vtriſque in exiſtens tenuitas, eique inſidens calor elapſus eſt omnis, itaque illorum utrunque magis quidem in ſe ipſum cõſpiſſatum: at nihil prorſus, quod uidere liceat, calidius ſalſum pro dulci pingue fit, & cibi quorum proprius ſapor inſipidus, aut inſipido proximus eſt, frumentum, carnes, piſces,

oua,

oua, lac, olera nonnulla, & nonnulli plantarum fœtus, concocti dulcem, & pinguem etiam aſſumunt ſaporem; & non adeo fortè quòd nouus ijs inditus ſit calor, quam quod tenuiores ipſorum omnium partes in ſummam actæ tenuitatem efluxere omnes, & craſsiores modo, quibus propria natura copioſior ineſt, reliquæ factæ ſunt, ut inſipidū à dulci, & dulcem à pingui excipiet, inſipida, dulciaq; nihil propriæ naturæ robore, ut copia modò aucta, magis ſcilicet in ſe ipſa conſpiſſata, illa quidem indulcia; hæc uerò in pinguia tranſire ambigere non licet. eodem itidem modo & pinguia, nullis ſcilicet nouis uiribus aſſumptis, at præinexiſtentibus in ſe ipſas magis collectis, magis omnino conſpiſſatis, ſalſa primum, mox, & amara fieri, uel una iecinoris ſaporis duerſitas ſatis declarat. quoniam enim in nuper enatis animalibus, & dum omnino laxum ideſt, molleque dulce eſt, aut pingue; progrediente uerò ætate minus laxum aſsiduè, minuſque molle, & minus etiam dulce fit, minuſque pingue; & ingreueſcente demum ætate, bene denſum, durumque & ſalſum amarumque, & nequaquam proprij ipſius caloris robur auctum eſſe exiſtimare licet. Vtique quod dictum eſt, pinguia nihil proprij caloris robore aucto, at tantum magis illo in ſe ipſo collecto in ſalſa, amaraq; tranſire, liquidò patet; nam iecur in nuper enatis laxiſsimum, & exili donatum eſſe calore, tū aſsidue craſſius, calidiusque fieri, & in ſenioribus omnino animalibus calidius, quam in iunioribus eſſe, ſangninis etiam, qui in vtriſque conficitur natura, diſpoſitioque, & calor declarat. in dudum enim enatis modicè calidus, & benè liquidus, nec benè dum puniceus, ſed ad album uergens fit ſanguis; tum progrediente ætate calidior aſsiduè, minusque liquidus, & magis ad nigrum uergens; in ſenioribus tandem calidiſsimus, craſsiſsimusque & niger iam: & uel Galeni teſtimonio ſeniorum corpora ſalſis, amarisque excrementis repleta ſunt, blando porrò a calore, & qui factam tenuitatem nihil educat modicè calidum, & benè liquidum, albidumque fieri ſanguinem, & eo aſsiduè magis calidum & minus liquidum, magiſque ad nigrum uergentem, quo robuſtior fiat calor, quò ſcilicet factæ tenuitatis maiorem portionem educat, & calidiſsimum, craſſumque & nigrum a vehementi, quam facit tenuitatem, ſummam faciat, educatque omnem, nihil eſt, quod amplius declaretur: ſatis ſuperius, & ipſo a Galeno, ipſoque

amplius

amplius manifeſtatum à ſenſu; quin & propterea fortè ſenes minus bellè aſſumptos concoquunt cibos, quòd iecinoris calor, à quo ij conſequuntur, nimis uehemens eſt; nam ut rectè concoquatur, moderato eo omnino opus eſt calore, qui exuperet quidem illos; at quod languidior facit æquè uniuerſos non magis ſcilicet, (quod uehemens facit) ſupremas, quam internas illorum partes, & qui inſuper tenuiores partes minime educat. quod ſi non uni, aut non omnino caloris uehementiæ concoctionis uitium attribuendum uidetur; poteſt id pinguedinis, quæ ventriculo ſuperpoſita eſt, & quæ ciborũ concoctionem mirum adiuuat in modum arefactioni, aſſumptionique: At propoſitum ad opus redeamus, ſuo enim hæc loco, ſi licuerit amplius declarabuntur. Saliua inſuper inſipida dulciſque copioſiore donata calore ſalſa fit, amaraque; vel Galeni enim teſtimonio in longa inedia ſalſa, in longiore amara fit; nec uerò quod ipſius calori nouum robur, & cuius ſalſus ſapor, amaruſque actio fit, indatur: neque enim quas lingua uires ſortita non eſt, ſaliuę eas indat, ſed quod longa inedia ſaliua nulla fit, & præinexiſtens tenuioribus ſui partibus, uel ſponte elapſis, vel a lingua calore eductis, craſsior, proptereaque & calidior fit: mel etiam ipſum temporis proceſſu, & nimis concoctum tenuioribus ſcilicet partibus, uel ſpontè elapſis uel externo a calore eductis amareſcit; & mare paleſtinum, quod reliquis omnibus craſsius eſt; itaque animal nullum in eo mergi poteſt, non ut pleraque alia ſalſa; ſed amarum eſt; amara porrò non quidem, ubi craſsiora fiunt, eorumque uires magis in ſe ipſas coguntur, ſed uel ubi tenuiora, & calidiora fiunt, ubi ſcilicet ipſorum calor, uel ſi exilior fiat, robuſtior tamen ſit, in acria tranſire, cùm res aliæ, tum vina declarãt. quæ vel Galeni, vel ſenſus ipſius teſtimonio, vbi calidiora fiunt, acria fiunt, & è contra, vbi ipſorum imminuitur calor, ex acribus in amara redeũt, tenuuius porrò, calidiuſque fit vinum, quòd externus calor ſimul, & immiſtam craſsitiem in tenuitatem agit, & in exiſtenti calori robur indit; itaque æſtiuo præcipuè tempore amaritiam vina deponunt, acredinemque aſſumunt, vel nullo fortè vini calori nouo robore indito ex amaro, tum acrem id fit, quod calor, cuius actio acer eſt, ſapor præinexiſtebat quidem, at tenuisſimis modò partibus, & bene ijs minutis, beneque paucis modicus omnino in erat; itaque ipſius actio penitus la-

tebat,à longè amplioribus, copioſioribusque caloris, cuius actio amarities eſt, reiecta, obſcurataque uiribus; at vel ab ijſdem bona uini portione tenuiore facta, proptereaque in ea præinexiſtente calore exoluto, languidioreque facto, in eam ſeſe ille effundit,& vniuerſam occupat: itaque ampliore illo facto & imminuto,hoc una illius ſentitur actio,& uinum ex amaro acrè fit, tum ſi hic elabatur rurſus ex acri amarum, quod huius unius ſentitur actio.

Cur dulcis ſapor valde per ſe oblectat, & amplius, diutiusq; alÿs commiſtus, & cur noui, varÿq;. Caput. V.

CVRE igitur iucundiſsimus eſt dulcis ſapor, quia enim caloris actio eſt, qui copia fortè tantum,non & robore itidem,& illa non magnum quid linguæ calorem exuperet, & qui ſi longe copioſioribus,at lãguidioribus certè,quàm ſpiritus donatus eſt uiribus; & quæ à lingua etiam reiectæ quid, imminutæque nihil prorſus illũ offendunt, ſed uiuificant, fauentque,& quæ blandè linguam, neruosque, & ijs inexiſtentem ſpiritum blandè dilatant,itaque & blando commouent motu, & longè omnino ſuauior, & in longius oblectans conſtringentibus,quauis id agant ratione, aut amplius minuſuè dilatantibus,quaſi enim aſsiduè à propria recedentem ſpiritum natura nimis vel conſtrictum, vel expanſum aſsiduè illi ipſum reſtituit, leuique commouet motu,ſummopere vtrumque ſpiritui gratum, iucundumque; nam nulli alij commixtus neutra ratione ſatis diu oblectari poteſt,quod enim à dulci propriæ naturæ reſtitui dilatarique potuit,reſtitutus,dilatatusque, nihil amplius alienis uiribus ab illo exolui, nulloque commoueri poteſt motu; nec dulcis modò conſtringẽtibus, ampliusque aut minus dilatantibus, ſed hi illis,& ſibi etiam ipſis commiſti,ſi præſertim certa cõmiſti ſint ratione, ſi ſcilicet nimias alterorum actiones cohibeant, moderenturque alteri, agant omnino, & moderatè vtrique. At amplius fortè & noui, & varij, quòd varijs ſpiritus moueri aptus motibus varijs moueri gaudet,eoque omnino magis mouetur, à quo à pluribus ſimul moueatur, tum

quod

quod ubi ſatis diu quouis motus eſt motu negligentius co fortè,attentius certè nouo mouetur; itaque & voluptate aſficitur maiore. manifeſtè enim aliud operantem,aliudq́ue attendentem uel longe ſuauisſimus parum oblectat ſapor. Age uerò,vel ſi nihil ſibi ipſi diſcors ſenſus uniuersè naturam, cōmunemq́ue ſentiendi modum, & ſenſuum ſingulorum ſubſtātiam,modumq́ue,quo ſinguli ſentiant,poſuiſſe videatur Ariſtoteles,itaque illis expoſitis, reiectisq́ue,quales ſenſus ſinguli,moduſquè,quo hi ſentiant,ponatur, nihil amplius exponēdus, reijciendusq́ue videri queat; quoniam quæ ſingularia ſunt,non ſatis fortè vniuerſali rationi inſpici poſſunt; multò certius,& manifeſtius ſingulari propriaque inſpectione innoteſcunt,quæ ſeorſum de guſtus,ſingulorumq́ue ſenſuum natura,& de naturali ſentiendi ratione tradidit ſeorſum exponantur,examinenturq́ue,& ipſa,multoque etiam diligentius,quę de ſaporum conſtitutione,naturaque tradidit.

Quomodo anima ſapores Ariſtoteli ſentiat, & in quibus is illum explicans incuſari poteſt. Cap. VI.

GVSTVS (inquit) potentiam habet guſtabilis excipiendi,iudicandiq́ue per ſimilitudinem ap ipſum guſtabile, quæ fit alteratione quadam, & potentia omnino guſtabili ſimilis exiſtit,& eſt guſtus; fit autem actu ſimilis paſſus ab illo,immutatuſque ſenſitiuam animam non magis ſenſili potentia eſſe,quam eorum, quoduis entia reliqua omnia minimeq́ue ſenſum fieri, quod actu id fiat,à quo anima patitur,immutaturq́ue; ſed ut ſentiat, quāuis ſenſilis actionem, uel modicam ſentiētis animæ paſsionē ſatis eſſe ita declaratum exiſtimamus,vt ſingulis idem in ſenſibus,ſi amplius declaremus ſuperflua omnino, & non veritatis manifeſtandæ ſtudio,ſed uel Ariſtotelis odio,vel ambitione tracti hominem inſectari uideri poſsimus:nihil etiam amplius incuſandus uidetur Ariſtoteles ſenſus ſingulos à proprijs ſenſilibus perfici ſtatuēs,quod ſinguli propriorū ſenſiliū formas,quæ potentia ſunt ſuſcipiunt,actuque eæ fiunt, nihil ab illis corrupti ſatis (vt uidetur) damnatus,ſenſum uniuerſum,quod dictum eſt, ratione perficiens, niſi fortè amplius, quòd ſingulorum ſenſilium perceptio nō uniuerſali ratione,

2.De anim. tex. 1 c4.

nec verbis omnino, ſed propria, & rebus demonſtranda eſt, quæ nimirum guſtabilium ſunt formæ, & quomodo eas ſuſcipit, eæque anima fit, ſingulares ſiquidem res ſenſui manifeſtādæ ſunt. aperiendæque: id ſi non poteſt, vniuerſalis illa ratio improbanda omnino, reiciendaque; vel ipſius enim Ariſtotelis teſtimonio, eæ modò vniuerſales rationes firmæ ſunt, veræque quibus ſingularia cōgrunt, conſentiuntque. id etiam cōmuniter in ſenſilium omnium, ac intactitilium, guſtabiliumque præcipuè præceptione mitari Ariſtotilē licet; quod à guſtu ea excipi, iudicarique per ſimilitudinem ad ipſum guſtabile, quæ alteratione quadam fiat decernens guſtum, & ſentientem animam omnem corpoream omnino ponendam eſſe non animaduertit: qui enim in corporea ſi fit formarū, quæ materiæ penitus immerſa ſunt omnes, actionem ſentiant, easque ipſa ſuſcipiat, & ea omnino ipſa fiat paſſa, immutataq; ab illis? Age porro ſaporum conſtitutionem exponentem audiamus Ariſtotelem; & quoniam quędam alibi poſita ſupponēs, & non continuò omnino ſermone, nec ordine, ut uidetur, eā explicat, liceat nobis uniuerſam ipſius, ratiocinationem, quo nobis licet ordine exponere.

Saporum materia aquæ humiditas, efficiens cauſa terræ ſiccitas Ariſtoteli uidetur, illorumque extremi dulcis, amarusq;, reliqui horum medij ſunt, & ex his ſibi ipſis commixtis fiunt. Cap. VII.

De ſenſu & ſenſili. c.4

QVONIAM quę naturas quaſpiam ſuſceptura materia eſt; illarum omnium penitus expertem ipſam eſſe oportet, & quæ nec actu, nec poteſtate humida ſunt, quæ ſcilicet aſſumpta nihil liqueſcunt, & humida oīno nō fiunt, nullū ea ſaporis ſenſum faciūt; itaq; ſaporū materiā, & inſipidā ſui natura, & humidā omnino eſſe oportet, & aeris humiditatem illā ponere non licet; nā ſi inſipidus, & ipſe, & nimis certè tenuis, & cui lōge ęgerrime craſſities affigi, itaque & ſapor indi queat; nā ſapores omnes craſſioribus etiam quam aqua eſt, in eſſe uidentur rebus, utique aquæ humiditas ſaporum materia ponēda ęſt: & quoniam ex

inſipi-

inſipida ſapida ut fiat, contraria à natura, & à ſiccitate omnino immutāda eſt, & ignis vel ſi, & ipſe ſiccus ſit, quòd non ſiccitas, ſed calor proprius ipſius eſt, & quod inſuper nullam is aquæ craſsitiem, (quæ ſapida ut fiat, adijcienda omnino ei eſt.) indit unquam, quin in ſummam agit tenuitatem, uirtutē illi indere, quam ſaporem uocamus, non poteſt. utique à terrę ſiccitate illam immutari etiam omninò ſiccitatem efficientem eſſe ſaporum cauſam exiſtimandum eſt. quoniam verò inepta per ſe terræ ſiccitas aquæ humiditati affigi, & calor ad ſaporum confectionem conferre quid uidetur, caloris opera aquæ humiditati terræ ſiccitas affigi, itaque calor ſaporum ueluti concauſſa Ariſtoteli viſus eſt; ſaporem igitur definiēs, ſapor (inquit) affectio eſt aquæ humiditati a terræ ſiccitate caloris opera indita; id etiam, ut modo, qui ex poſitus eſt, ſapores conſtitui, ſtatueret, Ariſtotelē induxiſſe uidetur, quod inſipida per ſe, propriaque natura aqua per ſal, cineresq;, per terræ ſcilicet ſpecies Ariſtoteli colata ſalſa fit, amaraque, & & quod amaræ, acidæque è terra emanēt aquę; nec verò quod ſaporem ullum terra ſortita ſit, (nam & ipſa, & reliqua ſimplicia corpora veluti, & aqua ſaporis penitus expertia, & ſi qua illius portio ſapida eſt, humiditatis ea admixtione huiuſmodi facta eſſe Ariſtoteli uidetur) ſed quod terram pertranſiēs ipſius affecta eſt ſiccitate, diuerſos porrò ſapores fieri, quod diuerſa ſiccitatis copia, humiditati immiſcetur, & ſaporum extremos dulcem eſſe, amarumque, reliquos horum medios, & ex horum omnino commiſtione, veluti & colores, ex albi, nigrique complexu exoriri.

Rerum omnium opificis Dei potentiam æmulatus, & rerum naturæ, ſibiq; ipſi contrarius, ex aqua, terraq;, inſipida vtraque ſapores conſtituit Ariſtoteles. Cap. VIII.

RELIQVIS rebus naturas indens Ariſtoteles cū ipſarum opifice Deo mihi quidem de ſapientia contendere uidetur, alias illas faciens, atque à Deo ipſo factæ ſunt, & ſapores conſtituens modis multis potentiā etiā illius æmulari; manifeſtè enim ex aqua, & terra inſipida utraque, & neutra ipſarū à

calore aliud paſſa, quæque, niſi quod per ſe ſimul uniri inepte illius opera iunctæ ſint, uniteque, ſapores conſtituens è non ente omnino, e nihiloque ipſos reducit, creatque, quas pręterea calori Deus indidit uires, penitus ei demit, & quę ſugoris ſunt attribuit: ſi quidem calor, vel ipſius etiam Ariſtotelis teſtimonio, quæ diuerſi ſunt generis, ſeiungit, ſegregatque & humiditatem perpetuò è ſiccitate educit omnem, non huic il lam aglutinat: tum & calorem cibis inexiſtentem, à quo nō entium modo actiones omnes ędi, ſed entia ipſa omnia conſtitui, Ariſtoteli etiam interdum uidentur, ſtertentem illis, nihilque agentem ponit: & ſiccitatem, quam ſecundis pręſer tim in corporibus nulla prorſus agendi ui donat, ſed penitus inertem, & caloris, frigoriſque operas eſſe decernit, actio num multarum, & benè vehementium potentem facit. & lan guidiſſimus (ut uidetur) rationibus non ſcilicet cibi, qui ſic ci ſui natura, denſique ſunt, dum non conteruntur, nihilque molliores fiunt, nullo linguam afficiunt ſapore, quod inſipidi ſunt, & ſapidi, ut fiant quępiam ijs humiditas immiſcenda eſt, & contritis, adapertisque linguam immutandi, afficiē dique uis inditur, quę ſapor dicitur, quod linguę humiditati, quo illos ſubeat patefactus eſt aditus, & illos omnino hęc ſubit (qui enim adeo nullo temporis momento linguę humiditas uim ſaporēq; ab illis aſſumat, qui nullus ipſis inexiſtit, aut ipſa saporē illis indat, quā longiſſime à proprio diſsiden tē,) ſed propterea oīno nullo linguā ſapore afficiant; nihilque eam immutāt, quod propria ipſorū natura, & proprius ipſorū calor à longè ampiioribus ambiētis uiribus reiectus, retuſus que, in ipſorum præſertim ſuperficie veluti ſtertit, & proprias uires manifeſtare, & agere omnino ut queat, ueluti excitandus, & veluti in aperto ponendus eſt, moles ſcilicet, cui ineſt imminutiſſima fruſtula diſrumpenda. internus nimirum calor, & qui non adeo ab ambientis uiribus retuſus eſt, excitan dus, & linguæ admouendus. id porrò ubi factum eſt, isq; om nino agit calor, utique & eius manifeſtatur actio, ſapor nimirum, qui præinexiſtebat quidem, & à molis denſitate reiectus latebat, manifeſtus fit, & præinexiſtentem omnino ſaporem in contritis cibis excitari, uel in mollibus ijs humidiſque, & qui nihil contriti magno tamen linguā afficiunt ſapore, ſentire licet; id horum itidem ſapor magis manifeſtius fit, quò magis graciles, magiſque minuti fiant. Quoniā igitur inanis

eſt

eſt Ariſtotelis ratio, quæ ſaporum materiam aquæ humiditatem eſſe aſtruit, utique nihil ea, qua illorum efficientem ſiccitatem declarat, reicienda eſt. vniuerſa enim ab illa pendet, & illam ſupponit. At Ariſtoteles tamē amplius incuſandus, qui ſcilicet alibi, ut dictum eſt, ſiccitatem inertem prorſus, & ſecundis præſertim in corporibus actionis omnis expertem, & ſapores non iuxta humiditatis, ſiccitatisq́;, ſed iuſta caloris frigoriſque immutationes immutari, & alios, atque alios fieri intuitus cum ſit, prædicaritque, & benè diuerſas, beneque vehementes ſaporum uires, actionesѣue, & quæ caloris, frigoriſque propriæ, & calori omnino, frigoriue attribuendæ ſint, cum perſenſerit, veluti ſui ipſius, eorumque quæ ſenſu perceperat oblitus, illorum opificium ſiccitati attribuerit, Quoniam inquit quatuor determinatæ ſunt elementorum cauſæ, harum autem ſciendum coniugationes, & elementa quatuor accidit eſſe, quarum duę quidem actiuę caliditas, & frigiditas, duę autem paſsiuæ ſiccitas, & humiditas; fides autem horum ex inductione: uidentur enim in omnibus caliditas quidem, & frigiditas, terminantes, & copulantes, & tranſmutantes, & quę eiuſdem generis, & quæ non eiuſdem, & humectantes, & exiccantes, & indurantes, & mollificantes: ſicca autem, & humida terminata, & aliàs dictas paſsiones patientia, & ipſa ſecundum ſe, & quęcunque communia ex ambobus corpora conſtant. Tum alibi perſpicimus (inquit) decerptorum pomorum ſapores à calore immutari, ſeu ſoli, ſeu ignie a exponantur; ut appareat non ab aqua eiuſdē factos ſapores trahere, ſed in ipſis pomis permutari cum auſteros ex dulcibus, tū amaros, & omnimodo, factos; quin & excocti ad oīa saporū genera (vt ita dicatur) tranſmutantur, & frigus (inquit) & cō gelatio ſapores obtūdit, & odores euaneſcere facit, quia calorē, qui architectatur, & mouet frigus, geluq́; interimūt. Quin & id incuſandus uideri poteſt Ariſtoteles, quod qui humiditate, & qui ſiccitate exuperāte uapores fiāt, nuſquā declarat. Quoniam enim ſiccitas humiditati indita ſapores ei indit omnes, itaque horum diuerſitas diuerſæ ſiccitatis copię attribuenda omnino eſt, utique ſaporum exortum, conſtitutionēque exponenti, qui ipſorum à maiore, & qui a minore ſiccitatis copia fit: declarandum omnino erat, tum quod ſi non reliquorum omnium, at extremorum certè, & è quorum commixtione reliqui fiunt omnes, natura, & ratio, quà à ſe ipſis diſſi-

4. Meteoro. Text. 1.

diſsident, quam fieri poteſt, diſtinctisſime manifeſtanda, tum quod & ſapores modo, quo ipſe fieri decreuit, fieri, ut declaretur: amplius omnino declarandum, & iuxta diuerſam humiditatis, ſiccitatisque copiam differre illos, & ibi ſingulos perpetuò fieri, augerique, vbi ea illarum excedit, cuius maiori copiæ aſsignatus is ſit, demoſtrandum. At age quando Ariſtoteli explicatum id non eſt, Aphrodiſeum id explicantem audiamus. fortè enim rectè ſi id agat, ſaporum confectionem ſiccitati omnino tribuendam declaret.

Alexan. de ſenſu utili. Propterea (inquit Aphrodiſeus) dulcisſimę hiemales pluuiæ, eſtiuæ minus, & minus etiam autumnales, flante borea „ dulces, potabilesque, auſtro amariores, ſalſioresque, dulces „ præterea in alluuionibus, atque inundationibus, in ſiccitati- „ bus verò ſqualloribusque ſalſæ, amaræque; quod hyeme quo- „ niam humida eſt terra exhalationes puræ aſcendunt, nihilq́; „ ipſius ſiccitati commiſtæ: æſtate autem, quoniam terra non „ adeo humiditate referta eſt cum ipſius exalationibus ſuper- „ fluitates itidē aſcendunt à quibus aqua inficitur. Flante Bo- „ rea potabiles fiunt, quoniam à frigidis, humidisque ſpirat „ locis. Auſtro uerò amaræ, quoniam à ſquallentibus, acenſi- „ busque. Itaque terræ naturæ multum cum exhalationibus „ aſcendit: idem & in ſiccis accidit conſtitutionibus; contra- „ rium in pluuibus, atque inundationibus. Itaque in uniuer- „ ſum humiditas dulcis Aphrodiſeo, amara ſiccitas uidetur, & pura illa, impermiſtaque dulcisſima eſſe; amareſcere uerò, & ſalſa fieri ſiccitati commiſta; puram porrò aſcendere humiditatem vbi multa ea terræ ineſt, at vbi exigua ea adeſt, ſiccitatem etiam ei immiſceri. Rectè quidem Aphrodiſæus in rerum ſaporumque, qui illis inſunt differentijs, naturas, à quibus conſtituantur, inquirit, & rectè itidem extremos ſapores cōtrarijs aſsignat naturis; at nō rectè, vt videtur in aquis, ipſarumque illud ſaporibus, quæ ſcilicet quales ſingulæ à rebus conſtituantur, quales omninò ſint, non ſatis perſpectum; dum, ac ne inquiſitum homini erat, & quarum ſapores langui disſimi ſunt omnes, & exile quid inter ſe differunt; & vel in ijs parum naturas, à quibus conſtituuntur, quarū opera ſunt, intuetur. ſi in rebus, quibus ſapores inſunt, & in ſaporibus ipſis. ipſorumque differentijs agentes ipſorum cauſæ inquirendæ ſunt, res quarum naturæ manifeſtæ nobis ſunt, & quibus ſummi, vel ſummis proximi benè omnino manifeſti ſapores

pores

pores inſunt inſpiciendæ, guſtandæq; ſunt, nec uerè integræ modò, nihilq; ue paſſæ, ſed immutatæ amplius, & à manifeſtis omnino immutatæ naturis; & ſiquidem humidiſsimæ quæ ſunt res, eædem dulcisſimæ: amarisſimæ verò ſiccisſimæ, quæ ſiunt, quæcunque vtræque calore, frigoreue donentur, uel ſi obſcurus, dum dulcedinis opifex ſit, quæ nimirum neq; aquæ inſit humiditati, neque à ſiccitate, quæ amaritiem inferre viſa eſt illi indi queat; licet tamen Ariſtotelis poſitiones tueri, ſaporumque opificium, ſiccitati attribuere, ſin ſapores ſinguli æqua diſpoſitione in quauis, & uel dulcisſimus in rebus ſiccis, & in longè liquidisſimis, longè amarisſimus ineſſe, at ibi modo ſinguli, vbi certus adſit calor, itaque ſingulos immutari, prout ipſorum immutetur calor, deſerendæ omnino Ariſtotelis ſint poſitiones ſaporumque efficientia calori omninò asſignanda ſit, nec dubitare licet, quin factum id Ariſtoteli foret, ſi in quibus oportebat ſaporum differentiæ inſpectæ forent. At vel in aquarum differentijs, ſi rerum, è quibus illæ cōſtituantur natura paulò diligentius inſpecta foret, quod dictum eſt, intueri poterat. non ſcilicet ſiccis, exuſtiſque è terris ſiccæ impuræque exalationes, & ex humidis humidæ, nulliſque cum fuliginibus, ſed cōtra tenuisſimę, humidisſimęq; & puriſsime ex illis, crasſisſimæ ex ijs, impuriſsimæque aſcēdunt: id uerò & in proprio de pluuijs declaratū eſt cōmētario & uel ipſis intueri licet oculis; manifeſtè enim in crasſis, acētibusque terris tenuis, purusque aer, craſſus impurusque in humidis, paluſtibusque, craſſa nimirum, quę eſt, denſaque terra tenuisſimis tantum uaporibus egreſſum præbet, & è mollis, laxaque & aquoſa, vel crasſisſimi, & fuligines etiam elabūtur. ut amaritiem, quæ ęſtiuis, autumnalibusque omnino ineſt, quæ è uaporibus factæ ſunt, è ſiccis, exuſtiſque terris eductis, nequaquam ab inexiſtente crasſitie, ſed à nimia uaporū concoctione facta eſſe exiſtimandum ſit. vapores certè, e quibus ſalſæ, amaræque aquæ fieri Aphrodiſeo vidētur, nimium concocti ſunt omnes, ut quod dictum eſt, vel ex aquarū differentijs, e quibus imprimis ſapores à ſiccitate fieri Peripateticis manifeſtari uidetur, caloris eos, & benè robuſti ſalſum, amarumque actiones eſſe liquidò pateat.

Dul-

Dnlcem, amarumq́; ſaporum extremos non eſſe, minimèque ex ijs reliquos componi. Cap. IX.

SAPORVM porrò extremos dulcem, amarumque, reliquos horum medios Ariſtoteles ponens è dulci, amaroq́ue ſibi ipſis commiſtis eos educens, ſui ſimilis uideri poteſt, & idem omnino, qui ex inſipidis rebus ſapores educit omnes. eiuſdem enim e ſibi ipſis commiſtis rebus naturam educere, quæ illarũ inſit nulli, & è calidis, dilatantibusq́; quæ frigoris ſenſum præbent, conſtringunt certè; Amarus dulci penè contiguus, ſoloque in medio ipſorum pinguis, ſalſusq́ue, quorum ille dulci, hic amaro idem Ariſtoteli videtur, vterque certè craſſitiem (ut dictum eſt) emollit, laxatq́ue; nam quæ conſtringit, duratque, amarus propterea conſtringit, quod inexiſtentem ijs mollitiem in ſummam agit tenuitatem, & quæ ſtatim elabatur omnis. Acerbus, auſterusq́ue, & acidus conſtringunt, durantque omnes; ut non niſi Ariſtoteli, ſuisque, qui ipſius ſententias, quaſuis Dei decretorum iſtar uenerantur, è dulci, amaroque compoſiti uideri poſſint.

FINIS.

INDEX CAPITVM LIBRI De Saporibus.

QVAE in lingua ſentiuntur, & quid ſit ſapor. Cap. I. pag.3.a

Acerbum, auſterumq́ue & acidum ſaporem caloris actionem eſſe languidioris quidem quàm noſter eſt, at copioſioris; & acerborum calorem, magis quàm auſterorum, & acidorum eſt, à noſtro diuerſum eſſe. Cap. II. pag.5.a

Aqueum ſaporem caloris noſtro perſimilis, dulcem, ſalſum, amarum, acremq́ue noſtro robuſtioris, copioſioriſque vel alterummodò, & quo expoſiti ſunt ordine ſingulos aſſiduè robuſtioris, copioſioriſue actiones eſſe. Cap. III. pag.6.a

Caloris quorum qui expoſiti ſunt ſapores, actiones ſunt ut dictum eſt à ſeipſis, & à noſtro differre, & ſeſe conſequi. Cap. IIII. pag.7.a

Cur dulcis ſapor valde per ſe oblectat, & amplius, diutiusq́ue alijs commiſtus, & cur noui, varijq́ue. Cap. V. pag.9.b

Quomodo anima ſapores Ariſtoteli ſentiat, & in quibus is illum explicans incuſari poteſt. Cap. VI. pag.10.a

Saporum materia aquæ humiditas, efficiens cauſa terræ ſiccitas Ariſtoteli uidetur, illorumque extremi dulcis amarusq́ue reliqui horum medij ſunt, & ex his ſibi ipſis commiſtis fiunt. Cap. VII. pag.10.b

Rerum omnium opificis Dei potentiam æmulatus, & rerum naturæ, ſibiq́ue ipſi contrarius ex aqua terraq́ue inſipida, vtraque ſapores conſtituit Ariſtoteles. Cap. VIII. pag.11.a

Dulcem amarumq́ue ſaporum extremos non eſſe, minimeq́ue ex ijs reliquos componi. Cap. IX. pag.13.b

FINIS.